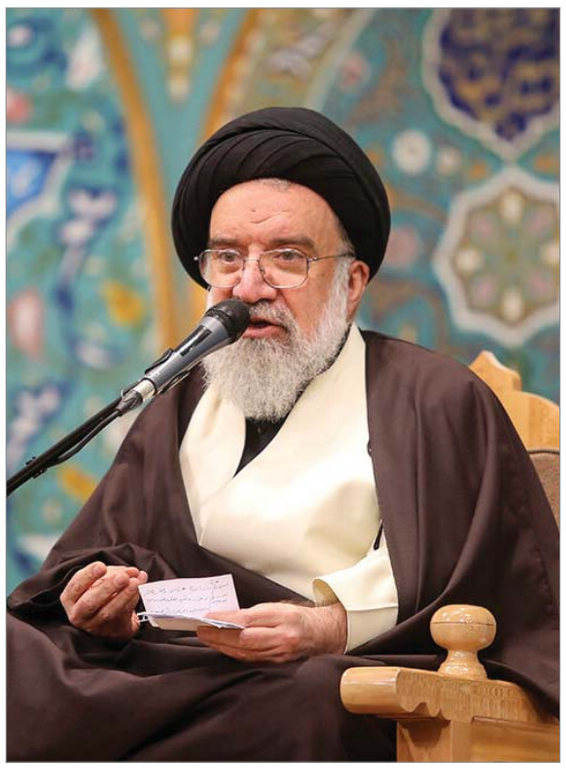

آیت‌الله سیداحمد خاتمی عنوان کرد

آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی قدس‌سره
از مبارزان علیه طاغوت و حامیِ ولایت فقیه، رهبری و نظام اسلامی

آیت‌الله سیداحمد خاتمی، عضو فقهای شورای نگهبان در مراسم بزرگداشت آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی قدس‌سره که ۲۹ آبان از سوی رهبر معظم انقلاب اسلامی، حضرت آیت‌الله امام سیدمجتبی خامنه‌ای، در شبستان امام خمینی قدس‌سره حرم مطهر حضرت فاطمه معصومه علیهاالسلام برگزار شد، با اشاره به ابعاد شخصیتی این مرجع فقید، اظهار کرد: در این فرصت، قصد دارم تا نخست به سه نکته بنیادین در شخصیت این مرجع عالی‌قدر که در پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی به مناسبت ارتحال ایشان مورد تأکید واقع شده است، اشاره نمایم؛ سپس به تبیین جایگاه و پیوند ایشان با نظام اسلامی خواهم پرداخت که بر اساس مستندات و خاطرات مستند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

تربیت عالمان برجسته؛ میراث ماندگار علمی آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی قدس‌سره

نخستین ویژگی مورد تأکید رهبر انقلاب درباره شخصیت آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی قدس‌سره، تربیت عالمان و پرورش شاگردان برجسته در حوزه علمیه قم است. مقام معظم رهبری در پیام خود به این نکته اشاره کردند که ایشان ده‌ها سال، بیش از نیم‌قرن، در حوزه علمیه قم به تربیت عالمان برجسته پرداختند؛ شخصیت‌هایی که برخی از آنان امروز از مدرسان بزرگ حوزه‌های علمیه و برخی دیگر از عالمان برجسته بلاد و مناطق مختلف کشور هستند.

جایگاه شاگردان این مرجع فقید در ساختار علمی و دینی کشور

بخش قابل توجهی از شخصیت‌های علمی و فقهی کشور، از جمله شماری از اعضای کنونی شورای نگهبان، افتخار شاگردی در محضر درس ایشان را داشته‌اند و این خود، نشان‌دهنده جایگاه بلند علمی و تأثیرگذاری حوزه درسی آن فقیه بزرگ است.

با استناد به آیه شریفه ﴿وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ﴾ که خداوند، عالمان را به ربانی‌بودن و تربیت انسان‌ها بر اساس کتاب الهی فرا می‌خواند؛ یعنی انسان‌هایی که به‌سبب تعلیم کتاب خدا و تدریس آن، به مقام ربانی می‌رسند، آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی قدس‌سره از مصادیق برجسته این آیه شریفه بودند؛ چراکه عمر خود را صرف تعلیم، تدریس و پرورش عالمان دینی کرد و آثار علمی و تقریرات درسی ایشان نیز گواهی بر عمق علمی و جایگاه ممتاز فقهی آن بزرگوار است.

البته آثاری همچون تقریرات درس خارج ایشان و مباحث علمی و فقهی که در چندین مجلد تدوین شده، از جمله میراث ارزشمند علمی این فقیه برجسته به‌شمار می‌رود و برای طلاب و پژوهشگران حوزه‌های علمیه قابل استفاده است.

تبیین و نقد عالمانه دیدگاه‌های بزرگان علم و فقاهت

دومین ویژگی برجسته آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی قدس‌سره شیوه علمی و عالمانه ایشان در طرح، بررسی و نقد آرای فقهای بزرگ است. کسانی که در درس ایشان حضور داشته‌اند، به‌خوبی می‌دانند که دیدگاه‌ها و مبانی علمی بزرگانی همچون آیات عظام محقق اصفهانی، آقاضیاءالدین عراقی و خویی قدس‌سره در جلسات درس ایشان با دقت و ژرف‌اندیشی مطرح و بررسی می‌شد. آیت‌الله‌العظمی وحیدخراسانی قدس‌سره، صرفاً به‌نقل دیدگاه‌های بزرگان اکتفا نمی‌کردند؛ بلکه کلمات و مبانی آنان را با دقت علمی تبیین می‌کردند و سپس به نقد و بررسی عالمانه آنها می‌پرداختند.

انصافاً هنگامی که ایشان دیدگاه‌های این بزرگان را نقد می‌کرد، انسان احساس می‌کرد که گویی خود آن فقها در حال تبیین مبانی خویش هستند؛ چراکه ایشان به‌خوبی بر عمق کلمات، مبانی و استدلال‌های آنان تسلط داشتند. این شیوه علمی، نشان‌دهنده تسلط عمیق ایشان بر میراث فقهی و اصولی حوزه‌های علمیه و برخورداری از قدرت تحلیل و نقد علمی در بالاترین سطح بود.

عشق و ارادت کم‌نظیر به اهل‌بیت علیهم‌السلام به‌ویژه حضرت زهرا علیهاالسلام

سومین نکته برجسته در پیام تسلیت رهبر معظم انقلاب اسلامی، عشق و ارادت عمیق آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی، به ذوات مقدس اهل‌بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام است. این فقیه عالی‌قدر، همواره با دل‌بستگی قلبی به خاندان پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله و به‌ویژه حضرت صدیقه طاهره فاطمه زهرا علیهاالسلام، نشان داد که محبت به اهل‌بیت علیهم‌السلام، ریشه اصلی ایمان ایشان است.

استاد حوزه علمیه قم، با اشاره به آیه ۲۳ سوره مبارکه شوری، ﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾، خاطرنشان کرد: خداوند متعال مودت و محبت اهل‌بیت پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله را به‌عنوان اجر رسالت معرفی کرده است و آیت‌الله‌العظمی وحیدخراسانی در طول زندگی خود، با ابراز ارادت و عشق به اهل‌بیت علیهم‌السلام به‌ویژه حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام، این وظیفه دینی را به‌خوبی به انجام رساند. اهتمام ویژه ایشان به بزرگداشت مقام حضرت صدیقه طاهره علیهاالسلام و تأکید بر تعطیلی روز شهادت آن‌حضرت، از جلوه‌های آشکار این ارادت عمیق بود.

این سه محور، یعنی تربیت عالمان برجسته، برخورد علمی و دقیق با دیدگاه‌های بزرگان و عشق و ارادت به اهل‌بیت علیهم‌السلام، از نکاتی است که در پیام رهبر معظم انقلاب درباره شخصیت این مرجع عالی‌قدر مورد تأکید قرار گرفته است.

تعامل آیت‌الله‌العظمی وحیدخراسانی با انقلاب و نظام اسلامی

اما آنچه در خصوص موضوع تعامل آیت‌الله‌العظمی وحیدخراسانی قدس‌سره با انقلاب و نظام اسلامی عرض می‌کنم، بر اساس خاطرات و مطالبی است که خودم مستقیماً از ایشان شنیده‌ام و مستندات آن نیز در اختیارم قرار دارد.

البته شناخت مواضع این مرجع فقید درباره انقلاب اسلامی، نیازمند توجه به خاطرات و رفتارهای عملی ایشان است: نخستین خاطره‌ای که در این زمینه نقل می‌کنم، مربوط به دیداری است که در جریان سفر هوایی از تهران به مشهد اتفاق افتاد.

خاطره‌ای از تواضع آیت‌الله وحیدخراسانی در سفر هوایی

در مقطعی که برای برنامه‌های تبلیغی عازم مشهدمقدس شده و در هواپیما نشسته بودم، در همین هنگام، مشاهده کردم آیت‌الله‌العظمی وحیدخراسانی به‌همراه اعضای خانواده وارد هواپیما شدند. بلافاصله از جای خود برخاستم و به سمت ایشان رفتم و عرض کردم: اجازه نمی‌دهم در قسمت عقب هواپیما بنشینید و باید در جایگاه جلو مستقر شوید. ایشان با نهایت تواضع به من فرمودند: اجازه بدهید در جای خودم بنشینم. سپس به قسمت میانی هواپیما رفتند و در همان‌جا نشستند.

پس از آن، به مسئول امنیت پرواز مراجعه کردم و گفتم: یک مرجع تقلید عالی‌قدر در این پرواز حضور دارد و باید افتخار کنید که همسفر چنین شخصیتی هستید. از او خواستم به ایشان اطلاع دهد که در قسمت جلو مستقر شوند؛ اما حضرت آیت‌الله وحیدخراسانی ضمن تشکر از من و آن مسئول این پیشنهاد را نپذیرفتند.

پس از فرود هواپیما، خودرویی برای انتقال من به مقصد آماده شده بود. به ایشان عرض کردم حالا که اجازه ندادید در قسمت جلو بنشینید، دست‌کم سوار خودرو شوید تا شما را به مقصد برسانند و سپس برای انتقال من بازگردند. آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی در پاسخ فرمودند: «فلانی، من بیشتر صفا می‌کنم که با همین اتوبوس بروم، اما دوست دارم شما را ببینم.» به ایشان عرض کردم هر زمان احضار بفرمایید، در خدمت شما هستم. دو روز بعد، پیغامی از سوی ایشان دریافت کردم که برای دیدار و گفت‌وگو حضور پیدا کنم.

دیدار یک‌ساعته و روایت آیت‌الله‌العظمی وحید از مبارزات پیش از انقلاب

طبق قرار به محضر ایشان رسیدم. در این دیدار، خانواده ایشان و فرزندشان حاج‌آقا اسماعیل نیز حضور داشتند. آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی فرمودند که می‌خواهند من و ایشان به‌تنهایی گفت‌وگو کنیم و حدود یک ساعت با یکدیگر صحبت کردیم. در بخشی از این گفت‌وگو، ایشان به سوابق مبارزاتی خود در دوران پیش از انقلاب اشاره کردند و فرمودند که حتی پیش از سال ۱۳۴۲ نیز در مسیر مبارزه با ظلم و استبداد قرار داشتند و فرمودند: قبل از پیروزی انقلاب اسلامی در یکی از منابر عرض کردم: زنبور عسل، شیرینی و محصول کندو را برای خود نگه می‌دارد و نیش خود را متوجه بیگانگان می‌خواهند و نیش و مخالفت خود را متوجه نیروهای خودی می‌کنند.

این موضع‌گیری صریح بنده موجب شد، حساسیت‌هایی علیه من از سوی رژیم پهلوی ایجاد شود و رژیم شاه تصمیمات سختی درباره بنده اتخاذ کند. در همین شرایط، آیت‌الله‌العظمی خوانساری قدس‌سره وارد ماجرا شدند و در حمایت از بنده اقدام کردند. آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی در ادامه همان گفت‌وگو به من فرمودند که پس از آن اتفاقات، دیگر در ایران منبر نرفتند و فعالیت‌های تبلیغی خود را در مناطق دیگری دنبال کردند.

بنابراین آنچه در این خاطره برای من اهمیت دارد، روحیه مبارزه با ظلم و ستم در شخصیت آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی است؛ ایشان از همان دوران جوانی در برابر ظلم و انحراف موضع داشتند و نسبت به مسائل جامعه بی‌تفاوت نبودند.

حمایت از نهضت امام خمینی قدس‌سره و موضع صریح در برابر رژیم پهلوی

حوادث سال ۱۳۵۶ و تحرکات انقلابی در قم آن روز که البته بسیاری از بزرگان و شخصیت‌هایی که در آن دوران حضور داشتند، به یاد دارند که در جریان تجمعات و رفت‌وآمدهایی که در اعتراض به رژیم پهلوی در بیوت مراجع تقلید برگزار می‌شد، جمعی از علما و طلاب به دیدار مراجع می‌رفتند. در یکی از این دیدارها که به بیت آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی رفتیم، ایشان این شعر را قرائت کردند: «مه فشاند نور و سگ عوعو کند/ هرکسی بر طینت خود می‌تند» که مضمون آن بر این نکته تأکید داشت که هرکسی براساس سرشت و ویژگی‌های خود رفتار می‌کند. این موضع‌گیری در آن فضای سیاسی، اهمیت فراوانی داشت؛ چراکه چنین موضع صریحی در برابر شاه و رژیم پهلوی، نشان‌دهنده روحیه ظلم‌ستیزی و همراهی با جریان نهضت اسلامی بود.

نکته دیگر در باب همراهی آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی با امام خمینی قدس‌سره پس از پیروزی انقلاب اسلامی، توجه به توصیه ایشان است. امام راحل به ایشان و آیت‌الله‌العظمی شیخ جواد تبریزی قدس‌سره توصیه فرمودند که در حوزه علمیه، به تبیین مسائل مبرم جامعه و چالش‌های پیش روی مردم بپردازند. در همین راستا، این دو بزرگوار با آغاز تدریس درس خارج قضا، گامی مهم در جهت تقویت زیربناهای علمی نظام جمهوری اسلامی و همراهی عملی با آن برداشتند.

مخالفت با اصلِ انقلاب؛ برآمده از جهل یا بی‌دینی

آنچه در این‌باره نقل می‌کنم، حاصلِ بررسی و تحقیق بوده و بر پایه شنیده‌های مستقیم از دو فقیه عادل است که به‌دلایل مقتضی، از ذکر نام این بزرگواران خودداری می‌کنم. آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی، درباره مخالفان اصل انقلاب اسلامی، تعبیر صریحی داشتند و می‌فرمودند: «کسانی که با اصلِ انقلاب مخالفت می‌کنند، یا بی‌عقل هستند یا بی‌دین.»

این سخن، نه یک اظهارنظر شخصی، بلکه دیدگاه فقیهی است که جایگاه علمی و دینی برجسته‌ای داشته و مسئولیت هدایت دینی بخشی از جامعه را بر عهده دارد؛ لذا توجه به مواضع واقعی و مستند این مرجع عالی‌قدر، ضرورتی انکارناپذیر است؛ نباید جایگاه ایشان را بر اساس برداشت‌های نادرست یا تحلیل‌های غیردقیق بازشناسی کرد؛ بلکه باید به سخنان و مواضع مستند ایشان استناد نمود.

حمایت و اعتماد آیت‌الله‌العظمی وحیدخراسانی به رهبر شهید رضوان‌الله‌تعالی‌علیه

در همان ملاقاتِ یک‌ساعته‌ای که در مشهد با آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی داشتم، معظم‌له از من خواستند سلام ایشان را به رهبر معظم انقلاب برسانم و به ایشان ابلاغ کنم که در هر شب، برای سلامت و موفقیت ایشان دعا می‌کنم. ایشان با صراحت و با همان لحنِ صمیمیِ خود، فرمودند: مبنای دعا این است که:«هیچ‌کس مانند ایشان (رهبر شهید) نمی‌تواند کشور را به این خوبی اداره کند.»

این عبارت، عین سخنی است که خودم در آن جلسه از آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی شنیدم و نقل آن برای تبیین نگاه واقعی ایشان به جایگاه رهبری و مدیریت کشور اهمیت دارد.

همچنین آیت‌الله‌العظمی وحیدخراسانی درباره رهبر شهید انقلاب قدس‌سره تعبیر مهمی دارند که یکی از فقهای معزز بیان کرده‌اند و آن این است که معظم‌له درباره رهبر شهید فرموده بودند: ایشان بر اساس موازین شرعی و دینی سخن می‌گویند و عمل می‌کنند؛ یعنی در تصمیم‌گیری‌های خود تابع هوا و هوس نیستند؛ بلکه خداوند و انجام وظیفه را در اقدامات خود مدنظر قرار می‌دهند. این سخنان نشان‌دهنده جایگاه اعتماد و احترامی است که آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی برای رهبری و مدیریت نظام اسلامی قائل بودند.

ولایت فقیه؛ علت ایجاد و بقای انقلاب اسلامی

آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی در سال ۱۳۵۸، در بیانیه‌ای بسیار مهم و تأمل‌برانگیز درباره جایگاه ولایت فقیه، تصریح کردند: «ولایت فقیه هم علت مُحدِثه انقلاب است و هم علت مُبقیه آن.»

مقصود از این تعبیرعمیق آن است که ولایت فقیه، هم عامل اصلی در شکل‌گیری انقلاب اسلامی بوده و هم ضامن حفظ و استمرار آن است. ایشان با این سخن، بر نقش بنیادینِ این جایگاه در ایجاد و بقای نظام اسلامی تأکید ورزیدند؛ دیدگاهی که با فرمایش مشهور امام خمینی قدس‌سره نیز هم‌خوانی دارد که فرمودند: «پشتیبان ولایت فقیه باشید تا به مملکت شما آسیبی نرسد.»

اشتراک دیدگاه امام خمینی و آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی قدس‌سرهما در ضرورت حفظ و تقویت نظام اسلامی

امام خمینی قدس‌سره نظام اسلامی را بر پایه اصل ولایت مطلقه فقیه ضروری می‌دانستند و بر صیانت از آن تأکید می‌ورزیدند. آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی نیز از منظر مبانی فقهی خود، بر ضرورت حفظ و تقویت نظام اسلامی پافشاری می‌کردند؛ هرچند اگرچه مبانی نظری و شیوه‌های استدلال ایشان با امام خمینی قدس‌سره در برخی مباحث متفاوت بود؛ اما در یک اصل بنیادین و آن «ضرورت حفظ نظام اسلامی و احساس مسئولیت عمیق نسبت به استمرار آن» همسو بودند.

آیت‌الله آملی‌لاریجانی، خاطره‌ای از مشورتش با آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی درباره پذیرش مسئولیت ریاست قوه قضائیه نقل می‌کند: «در مقطعی درباره پذیرش ریاست قوه قضائیه با آیت‌الله‌العظمی وحید مشورت کردم و پرسیدم که آیا این مسئولیت را بپذیرم یا خیر؟ ایشان در پاسخ فرمودند: «کمک کنید؛ سید تنهاست و بار سنگینی بر دوش دارد. به شما گفته‌اند کمک کنید، پس کمک کنید.» این سخن نشان‌دهنده نگاه مسئولانه ایشان به اداره کشور و ضرورت همکاری و همراهی برای تقویت نظام اسلامی است و معتقد بودند، هر جا مسئولیتی برای کمک به نظام و پیشبرد امور کشور وجود دارد، باید در حد توان برای انجام آن اقدام کرد.

تقویت نظام اسلامی به‌معنای تأیید بی‌قیدوشرط همه عملکردها نیست

نکته‌ای که می‌خواهم بر آن تأکید کنم و از همه حاضران درخواست دارم به آن توجه داشته باشند، این است که تقویت نظام اسلامی به چه معناست؟

یکی از ابعاد مهم تقویت نظام، پرورش و تربیت نیروهای کارآمد و متخصص است. آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی در طول سالیان متمادی، شاگردان برجسته‌ای تربیت کردند که دست‌کم پنج نفر از فقهای فعلی شورای نگهبان از جمله شاگردان درس ایشان بوده‌اند؛ برخی از این شخصیت‌ها حدود بیست سال و برخی نیز مدت کمتری در محضر علمی ایشان حضور داشته‌اند. تربیت چنین نیروهایی که بتوانند در جایگاه‌های مهم علمی، فقهی و مدیریتی کشور ایفای نقش کنند، یکی از مصادیق روشن تقویت نظام اسلامی است.

تقویت نظام اسلامی به‌معنای تأیید مطلق تمامی اقدامات افراد در هر جایگاهی نیست؛ چنین برداشتی از مفهوم حمایت از نظام، فاقد دقت است. اصل بر این است که در صورت بروز منکر، «نهی از منکر» صورت گیرد و در صورت وجود معروف، برای تحقق و حمایت از آن تلاش شود. امر به معروف و نهی از منکر، دو فریضه الهی هستند که نباید به مسائل شخصی و فردی محدود گردند؛ بلکه این دو وظیفه در عرصه‌های اجتماعی، مدیریتی و حکومتی نیز جایگاه محوری دارند؛ درواقع، نظارت عمومی و مسئولانه مردم بر عملکردها، یکی از راهبردهای اصلی برای صیانت از نظام در برابر آسیب‌ها و انحرافات است.

نقد سازنده؛ حق همگانی برای پیشرفت و اصلاح

انتقاد سازنده، بستری برای رشد و کمال فراهم می‌آورد و این حق، در بررسی مسائل مربوط به نظام اسلامی نیز جاری است؛ از این‌رو، نباید نقدهای یک مرجع تقلید را که برخاسته از انگیزه انجام وظیفه شرعی است، به‌معنای مخالفت با انقلاب و نظام اسلامی تفسیر کرد. حق نقد سازنده، حقی عمومی است و هیچ گروه یا قشر خاصی نباید از آن محروم شود.

مرجع عالی‌قدر که توده‌های متمایل به دین، مسائل شرعی خود را به ایشان می‌سپارند، حق دارد درباره موضوعات مختلف اظهارنظر نماید. آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی، شخصیتی مخلص بود که من در ایشان، احساس مسئولیت عمیق در پیشگاه خداوند را به‌وضوح مشاهده کردم. ایشان همواره بر اساس تکالیف دینی سخن می‌گفتند و نباید مواضع ایشان را با انگیزه‌های سیاسی یا جناحی عجین دانست.

لازم است بدانیم که ایشان همواره با امام خمینی قدس‌سره همراه بوده و نسبت به مقام معظم رهبری، احترام و ارادت ویژه‌ای قائل بودند؛ بنابراین، نباید با جداکردن بخشی از سخنان ایشان، از کلِ شخصیت و مواضع ایشان، برداشت نادرست کرد. بنده به‌یقین و در پیشگاه خداوند شهادت می‌دهم که ایشان تنها به دنبال انجام وظیفه و تکلیف خود بودند و این ویژگی بارزِ شخصیت ایشان است.